

ПРОБЛЕМИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ, ЯК ОСНОВИ ОЦІНКИ ЯКОСТІ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

В статті проведений аналіз аспектів проблем кредитоспроможності у сучасних умовах розвитку України.

Ключові слова: кредитоспроможність, кредитний процес, кредитний ризик, учасники кредитних відносин, якість кредитних відносин.

В статье проведен анализ аспектов проблем кредитоспособности в современных условиях развития Украины.

Ключевые слова: кредитоспособность, кредитный процесс, кредитный риск, участники кредитных отношений, качество кредитных отношений.

Постановка проблеми. Реалії сьогодення висувають нові вимоги до оцінки якості кредитних відносин в Україні. Актуальність зумовлена тим, що загальноприйняте визначення кредитоспроможності не задовольняє сучасну ситуацію, коли приклади неякісних кредитних відносин демонструють більшість учасників фінансових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальноприйнято визначати кредитоспроможність, як здатність позичальника повністю і в строк розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Згідно постанови Правління Національного банку України кредитоспроможність (creditworthiness of borrower) визначається наявністю у позичальника (контрагента банку) передумов для проведення кредитної операції і його спроможності повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки [5].

В оксфордському економічному словнику під кредитоспроможністю розуміється думка потенційного кредитора про збереження кредиту, виданого позичальникові [6. С. 94]. А в міжнародному словнику банківської справи та фінансів зазначено, що кредитоспроможність позичальника це позичальник, на підставі документів якого можна вважати, що він готовий і здатний повернути кредит [8. С. 96]. Вирішенню проблем вдосконалення методики оцінки кредитоспроможності позичальника присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців – А.Гідулян, О.Дутченко, Б.Гап, Дж.Блек, Дж.Кларк та ін.

Метою статті є обґрунтування сутності поняття кредитоспроможності і її місця у визначенні якості кредитних відносин для

того, щоб забезпечити максимальну реалізацію потенціалу кредитного сектору економіки України.

Виклад основного матеріалу. Потенціал зростання національного господарства визначається наявністю ресурсної бази, основу якої формують фінансові ресурси, здатні швидко трансформуватися в будь-який інший вид ресурсів. Це відбувається тому, що фінансові ресурси мають властивість миттєвої ліквідності, а в грошовій формі – здатність до еквівалентного обміну на будь-який товар при нормально функціонуючому фінансовому механізмі.

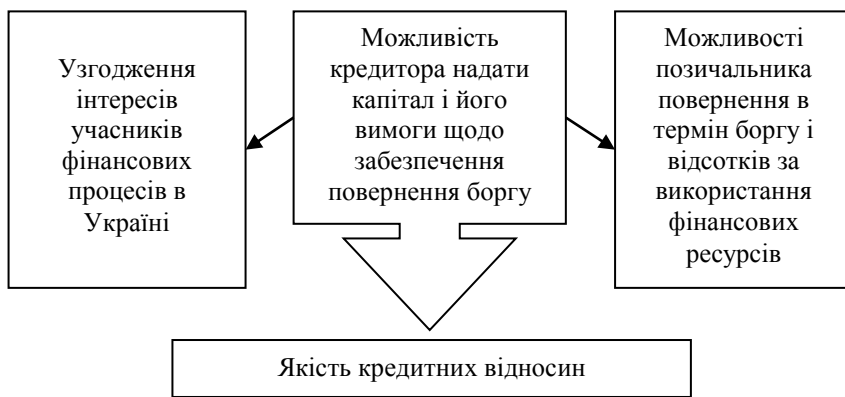
Кредитні відносини за участю держави, як позичальника, мають яскраві приклади низької якості. В Україні рівень простроченої заборгованості в рамках національної банківської системи поки що не досяг критичного рівня. Частка простроченої заборгованості за кредитами українських банків у липні порівняно з червнем 2014 року зросла на 0,9 в.п. – до 10,8%. У січні-липні частка простроченої заборгованості зросла на 3,1 п.п. порівняно з початком року. В липні банки знизили обсяг наданих кредитів на 11,770 млрд. грн. або на 1,19% – до 980,757 млрд. грн., з початку року зростання кредитів склало – 69,355 млрд. грн. або 7,61% [1]. Приклади неякісних кредитних відносин демонструють і великі корпорації. Якість кредитних відносин вимагає постійного контролю та управління.

Таким чином, незалежно від кола учасників в Україні, кредитні відносини, відображаючи нові реалії світової економіки та національної, повинні бути досліджені з урахуванням даного змісту. Вибір кредитного продукту ґрунтується на оцінці кредитором кредитоспроможності позичальника і самооцінці своєї здатності надати кредитні продукти потрібного терміну й ціни. В результаті даних оцінок кредитоспроможності формується кредитний продукт, споживчий вибір якого визначається наступними його можливостями:

- задоволенням потреб учасників кредитних відносин у різних формах заощаджень та інвестицій;
- забезпеченням оптимізації ціни попиту та пропозиції кредитних ресурсів, для максимізації доходу кредитора і мінімізації витрат позичальника на отримання інвестицій при прийнятному рівні ризику;
- зниженням ризику неповернення заощаджень і недофінансування інвестицій у зв'язку з масштабами ринкового простору та відповідною позицією учасників кредитних відносин в конкурентному середовищі.

За умов точної оцінки кредитоспроможності сторін при вступі в кредитні відносини зазначені можливості можуть реалізуватися повною мірою, оскільки максимально узгоджуються інтереси учасників даних кредитних відносин, що подано на рис. 1. При завищенні оцінки кредитоспроможності позичальника підвищується ймовірність невиконання в

строк і в повному обсязі його зобов'язань по поверненню боргу, тобто кредитний цикл не завершується, приводячи до збоїв в безперервній ланцюжку запозичень фінансових ресурсів. При зниженні кредитоспроможності позичальника підвищується ймовірність його недофінансування, збою в його фінансовому циклі з тими ж наслідками для кредитних відносин в цілому.

Рисунок 1. – Якість кредитних відносин, як результат узгодження інтересів учасників фінансових процесів в Україні

При завищенні або зниженні кредитоспроможності кредитора виникає ситуація додаткових запозичень ресурсів і, як наслідок, процентний ризик, регулятивні наслідки, пов'язані з нестачею капіталу кредитора, що в кінцевому підсумку також веде до дисбалансу кредитних відносин.

З урахуванням ролі, яку відіграють кредитні відносини в господарському механізмі, їх низька якість веде до дисбалансу господарської системи в цілому. Фактично кредитні відносини можуть бути розглянуті, як інформаційний канал. Роль кредитних відносин в господарській системі України представлена на рис. 2 [9]. При цьому оцінюється економічна доцільність діяльності, здійснюваної за рахунок кредитних ресурсів на підставі завдання межі її прибутковості через ставку кредиту. Тоді інструментальна раціональність учасників кредитних відносин полягає у виборі найбільш адекватних кредитних інструментів, а функціональна раціональність полягає у виборі адекватних партнерів для кредитних відносин.

У результаті взаємодії учасників кредитних відносин формується

ефективність кредитної поведінки господарюючого суб'єкта, що розглядається, як рівень відповідності кредитної поведінки економічного інтересу суб'єктів у межах господарюючої системи та її статусу, і сукупності виконуваних суб'єктами господарських ролей. Інтерпретативна раціональність полягає в адекватних діях позичальника, щодо вимог кредитора і кредитора – щодо можливостей позичальника.

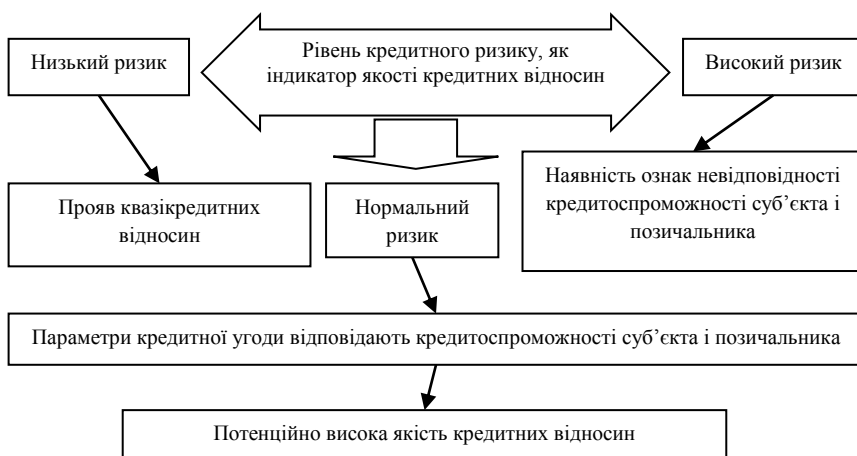
Рисунок 2. – Роль кредитних відносин в господарюючій системі України

Для оцінки якості кредитного портфеля використовуються різні показники і методики [7], але найбільш традиційним є показник рівня кредитного ризику, який також може бути й індикатором оцінки якості кредитних відносин та оцінки відповідності кредитоспроможності учасників цих відносин. Виходячи з того, що формування кредитного портфеля є результат узгодженої оцінки кредитоспроможності потенційних учасників, на основі якої вони формуються, важливо забезпечити якість узгодження інтересів кредитора і позичальника (рис. 3). Для цього, слід при оцінці кредитоспроможності забезпечити:

- визначення критеріїв кредитоспроможності учасників для цілей узгодження їхніх інтересів;
- визначення та оцінку нормального кредитного ризику даних кредитних відносин;

- відповідність умов кредитного продукту потребам позичальника і можливостям кредитора;
- моніторинг відхилень кредитного ризику в процесі кредитних відносин;
- своєчасне коректування умов кредитного продукту, що відображають виявлені в процесі моніторингу фактори кредитного ризику, не враховані при оцінці кредитоспроможності учасників процесу.

Вимоги, що пред'являються до кредитора з боку позичальника, і до позичальника – з боку кредитора при оцінці кредитоспроможності та визначенні умови кредитного продукту, змінюються спочатку де-факто, як результат узгодження інтересів у рамках окремих угод, потім і де-юре, при їх повторенні даними учасниками кредитних відносин і при тиражуванні. При цьому відбувається уніфікація оцінки кредитоспроможності учасників кредитних відносин, стандартизація умов зниження ризику для кредитора і для позичальника в ході стандартизації кредитного процесу.

Рисунок 3. – Кредитний ризик, як індикатор якості кредитних відносин в Україні

Тобто, поліпшення інфраструктури кредитного сектора, розвиток функцій кредитування та оптимізація обороту фінансових ресурсів підвищує доступність кредитних ресурсів і свідчить про розвиток доступності кредиту.

Як результат, скорочується не тільки ризик, але і трудомісткість забезпечення кредитного процесу.

Висновки. Отже, пропонується розширене трактування кредитоспроможності, як складно-структурованого процесу узгодження інтересів учасників кредитних відносин – кредитора і позичальника – на основі вибору умов кредитного продукту з метою підвищення якості кредитних відносин. Кредитоспроможність, обумовлена з урахуванням запропонованого трактування, складатиме основу для оцінки якості кредитних відносин і забезпечить повернення кредитних ресурсів за рахунок грошового потоку від їх використання. Даний підхід дозволить максимально реалізувати потенціал кредитного сектора економіки України для підвищення доступності фінансових ресурсів реальному сектору економіки за рахунок скорочення фінансового циклу і зростання масштабів бізнесу.

Список використаних джерел

1. Асоціація українських банків [Електронний ресурс] // публікації / Прострочена заборгованість за банківськими кредитами зростає. – Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=9457&menu=22&Itemid=69
2. Банковский кризис [Електронний ресурс] // Мировой кризис: Интернет портал. – Режим доступа: <http://www.crisis.org/bankcrisis>
3. Гідулян А. Актуальні питання поліпшення методики оцінки кредитоспроможності позичальників банками України / А. Гідулян // Вісник НБУ. – 2012. – № 1 – С. 50-53.
4. Дутченко О.О. Напрямки вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальника банку / О. О. Дутченко // Вісник Сумського національного аграрного університету, серія "Економіка та менеджмент". Випуск 5/1 (39). – 2010. – С. 113-120.
5. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями // Постанова Правління Національного банку України від 25.01.2012 р. № 23
6. Black J., Hashimzade N., Myles G. Oxford dictionary of Economics. – N.Y.: Oxford university press, 2012. – 471 p.
7. Clark J. International dictionary of banking and finance. – N.Y.: Routledge, 2013. – 352 p.
8. Gup B.E. Banking and financial institutions: a guide for directors, investors, and counterparties. – Hoboken, N.J.: Wiley, 2011. – 364 p.
9. The 10 largest U.S. bankruptcies [Електронний ресурс] // CNNMoney. – Режим доступа: <http://money.cnn.com/galleries/2009/fortune/0905/gallery.largestbankruptcies.fortune/index.html>

PROBLEMS CREDIT AS THE FOUNDATION QUALITY EVALUATION OF CREDIT RELATIONS IN UKRAINE

The article analyzes the aspects of credit problems in modern conditions of development of Ukraine.

Regardless of the number of participants in Ukraine, credit relations, reflecting the new realities of the global economy and national, must be examined on the basis of content.

The choice of loan product based on an assessment of the creditworthiness of the borrower and the lender self-assessment of their ability to provide credit products right time and price.

The interaction of participants of credit relations formed effectiveness credit behavior of the entity in question, as the level of compliance with the credit behavior of economic interest entities within the economic system and its status, and aggregate economic roles performed by actors.

The interpretive rationality is appropriate actions borrower and lender requirements on the lender - on borrower.

Requirements for the lender to the borrower, and the borrower - from the lender when assessing creditworthiness and determining the conditions of the loan product, changing first de facto, as a result of the coordination of interests within individual agreements, then de jure in According to members of their repetition and credit relations with replication.

This is the unification of credit scoring participants of credit relations, standardization conditions reduce the risk to the lender and the borrower during the loan process standardization.

Improving the infrastructure sector credit, lending and development functions optimization turnover funds increases the availability of credit and indicates the development of availability of credit. As a result, not only reduces risk but also the complexity of the loan process.

Keywords: credit worthiness, credit process, credit risk, the participants of credit relations, the quality of credit relations.